

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Juurdepääsupiirangute klassifikaator Seletuskiri

2017

Juurdepääsupiirangute klassifikaator

Seletuskiri

Kehtivuse algus 16.01.2017

Elve Adamson, Andmekaitse Inspeksioon; Liivi Karpištšenko, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium; Priit Parmakson, Riigi Infosüsteemi Amet; Priit Rospel, Riigi Infosüsteemi Amet

See teos on litsentseeritud Creative Commonsi „Autorile viitamine 4.0 Rahvusvaheline“ litsentsiga.

I Üldsätted

1. Ulatus

1.1. Klassifikaatoriga süstematiseeritakse ja tehakse masintöödeldaval kujul kättesaadavaks Eesti Vabariigi erinevate õigusaktidega, aga samuti otsekohalduva Euroopa Liidu õigusega sätestatud, dokumentidele juurdepääsupiirangute seadmise õiguslikud alused (*edaspidi: JPP alused*). Klassifikaator on koostatud dokumendihaldussüsteemide jaoks. Kus asjakohane, saab klassifikaatorit kasutada ka teistes andmekogudes.

1.2 Klassifikaator sisaldab ka juurdepääsupiirangute ajalise kehtivuse arvutamiseks vajalikke andmeid, mis on kooskõlas õigusaktides sätestatuga.

2. Eesmärk

Klassifikaatori eesmärk on:

- tagada, et dokumentidele juurdepääsupiirangute kehtestamisel lähtutakse ainult kehtivatest JPP alustest;
- olla abivahendiks dokumentidele juurdepääsupiiranguid kehtestavatele töötajatele;
- luua eeldused juurdepääsupiirangu tähtaja määramise ja lõpetamise automatiseerimiseks;
- vähendada käsitsitööd ja vigu saadud dokumentide registreerimisel;
- ühtlustada dokumentide kohta andmete esitamist avalikes dokumendiregistrites.

3. Lühinimetus

Klassifikaatori lühinimetus on JPP.

II Struktuur

4. Kirje

4.1 Iga klassifikaatorisse kuuluv kategooria kirjeldatakse eraldi kirjega. Kirje moodustavad elemendid:

Kood, Tase, Emakood, Õigusakti lühend, Õigusakti sisene viide, Täpsustus, Sõnastus, Kehtivuse kestus, Kehtivuse tähtpäev, Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus.Kood, Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus.Nimetus, Kehtivust lõpetav sündmus.Kood, Kehtivust lõpetav sündmus.Nimetus, Kirje kehtivuse algus, Kirje kehtivuse lõpp.

5. Rühmitav kirje

5.1 Klassifikaator sisaldab rühmitavaid kirjed. Rühmitav kirje on 1. taseme kirje, mida kasutatakse ainult navigatsiooniesituse loomiseks inimkasutajale, mitte JPP alustena.

6. Kood

6.1 Element **Kood** identifitseerib üheselt kirje (ja kirjes väljendatud kategooria).

6.2 **Kood** on positiivne täisarv.

6.3 Uue kirje lisamisel antakse talle kood, mis on senisest maksimaalsest koodist ühe võrra suurem. Sama numeratsiooni kasutatakse nii 1. kui 2. taseme kirje jaoks. Vt näidet lisas 1. Kehtivuse kaotanud kirjete (kategooriate) koode ei taaskasutata.

7. Tase

7.1 Element **Tase** näitab kirje taset hierarhilises klassifikaatoris.

7.2 Klassifikaatori 1. taseme kirje kirjeldab õigusakti, milles on sätestatud üks või mitu JPP alust. 1. taseme kirjes on väärtus elementidel **Õigusakti lühend**, **Sõnastus**.

7.3 Klassifikaatori 2. taseme kirje kirjeldab õigusaktis sätestatud JPP alust. 2. taseme kirjes on väärtus elementidel **Õigusakti lühend**, **Õigusakti sisene viide**, (vajadusel) **Täpsustus**, **Kehtivuse kestus** või **Kehtivuse tähtpäev**, **Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus** – Kood ja Nimetus ning (vajadusel) **Kehtivust lõpetav sündmus** – Kood ja Nimetus.

8. Emakood

8.1 Elementi **Emakood** kasutatakse 2. taseme kirje puhul, et siduda omavahel õigusakt ja selles sätestatud JPP alus.

8.2 **Emakood**is esitatakse 1. taseme kirje (õigusakti tasand) kood, millega 2. taseme kirje (JPP aluse tasand) on seotud.

9. Õigusakti lühend

9.1 Elemendis **Õigusakti lühend** esitatakse seaduse Riigi Teatajas avaldatud ametlik lühend või Euroopa Liidu määruse number. Määruse numbrile eelneb sõna „määrus“.

9.2 Näited: **AvTS**, **määrus (EL) 996/2010**.

10. Õigusakti sisene viide

10.1 Elemendis **Õigusakti sisene viide** esitatakse viide õigusakti struktuuriosadele (paragrahvile, lõigule, punktile, artiklile vm).

10.2 Viide esitatakse vastavalt normitehnika eeskirjale. Ülainedeks asendatakse vastava numbriga sulgudes.

10.3 Näited: § 35 lg 1 p 1, § 11 (1) lg 9.

11. Täpsustus

11.1 Elementi **Täpsustus** kasutatakse juhul, kui õigusakti struktuuriosa tekst sisaldab mitut JPP alust. Sellisel juhul esitatakse JPP alused eraldi kirjetena. Kirjeid eristab elemendi **Täpsustus** väärtus: 1, 2,..., mis määrab ühtlasi nende esitamise järjekorra klassifikaatori kasutajale.

12. Sõnastus

12.1 Rühmitava ehk 1. taseme kirje puhul esitatakse elemendis **Sõnastus** õigusakti nimetus, 2. taseme kirje puhul õigusaktis sätestatud JPP alus. Klassifikaatori kasutatavuse parendamiseks võib JPP aluse esitada ümbersõnastatult (ei pea olema õigusakti täpne tsitaat).

12.2 Näide: sõnastus **Teave riigikaitse ja hädaolukordade jaoks vajaliku varu ja vahendite hankimise kohta** on õigusaktis (AvTS § 35 lg 2 p 5) „riigikaitseülesannete täitmiseks ja hädaolukorra tagajärgede leevendamiseks vajaliku varu moodustamise ning vahendite muretsemisega seotud teave, kui selle avalikuks tulek võib mõjutada varu moodustamist ja vahendite muretsemist“.

13. Kehtivuse kestus

13.1 Elemendis **Kehtivuse kestus** esitatakse õigusnormis kehtestatud piirangu pikim võimalik kestus.

13.2 Kestus esitatakse ISO 8601 vormingus, näiteks **P5Y** tähendab 5-aastast perioodi.

13.3 Väärtusel **P999Y** on eritähendus "tähtajatu".

14. Kehtivuse tähtpäev

14.1 Dokumendi juurdepääsupiirangu tähtaeg lõpeb piirangu kehtivuse tähtpäeva saabumisel. Reeglina määratakse piirangu kehtivuse tähtpäev iga üksikdokumendi puhul eraldi, kehtivuse tähtaja arvutust käivitava sündmuse ja kehtivuse kestuse põhjal. Klassifikaatori elemendis **Kehtivuse tähtpäev** esitatakse tähtpäev ainult siis, kui kirjega seotud õigusnormis on kehtestatud konkreetne kehtivuse tähtpäev.

14.2 Kuupäev esitatakse eesti ametlikus kuupäevavormingus (pp.kk.aaaa).

14.3 Näide: **31.12.2025**.

15. Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus

15.1 Elementides **Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus.Kood** ja **Kehtivuse tähtpäeva arvutust käivitav sündmus.Nimetus** esitatakse sündmus, mille toimumisest hakkab kehtivuse kestus kulgema.

15.2 Sündmused esitatakse vastavalt sündmuste alamklassifikaatorile.

15.3 Näited: **120 dokumendi loomine või saamine**.

16. Kehtivust lõpetav sündmus

16.1 Elementides **Kehtivust lõpetav sündmus.Kood** ja **Kehtivust lõpetav sündmus.Nimetus** esitatakse sündmus, mis lõpetab juurdepääsupiirangu kehtivuse enne tähtpäeva saabumist.

16.2 Näited: **350 otsuse jõustumine**.

17. Kirje kehtivuse algus ja lõpp

17.1 Elemendis **Kirje kehtivuse algus** esitatakse JPP aluse kehtivuse alguskuupäev.

17.2 Elemendis **Kirje kehtivuse lõpp** esitatakse JPP aluse kehtivuse lõppkuupäev.

17.3 Kui **Kirje kehtivuse lõpp** puudub või on tühi, siis loetakse, et JPP alus kehtib (klassifikaatori versiooni piires).

17.4 Kui JPP alust sisaldav säte on jõustunud enne klassifikaatori loomist, seatakse **Kirje kehtivuse algus** väärtuseks klassifikaatori kehtestamise kuupäev.

17.5 Kui JPP alus kehtestatakse pärast klassifikaatori kehtestamist, seatakse **Kirje kehtivuse algus** väärtuseks õigusakti või konkreetse sätte jõustumiskuupäev.

17.6 Element **Kirje kehtivuse lõpp** täidetakse siis, kui JPP alust sisaldav konkreetne säte või sätet sisaldav õigusakt on kehtetuks tunnistatud. **Kirje kehtivuse lõpp** väärtuseks seatakse kuupäev, millest alates on säte või õigusakt kehtetu.

17.7 Kui lõpeb 1. taseme kirjega seotud viimase 2. taseme kirje kehtivus, seatakse sama lõppkuupäev ka 1. taseme **Kirje kehtivuse lõpp** väärtuseks.

17.6 Kuupäev esitatakse eesti ametlikus kuupäevavormingus (pp.kk.aaaa).

III Klassifikaatori avaldamine

18. Avaldamiskoht

Klassifikaator ja selle uued versioonid avaldatakse Riigi infosüsteemi haldussüsteemis (RIHA) <https://riha.eesti.ee>.

19. Kasutajaks registreerimine RIHAs

Kui klassifikaatorit kasutatakse dokumendihaldussüsteemis, mis on RIHAs registreeritud standardlahendusena, registreerib end klassifikaatori kasutajaks standardlahenduse haldaja.

20. Teavitamine

RIHAs klassifikaatori kasutajaks registreerunud organisatsioone teavitatakse uutest versioonidest RIHA automaatteavituse kaudu. Kasutajaks registreerunud standardlahenduse haldaja teavitab uutest versioonidest kõiki standardlahenduse kasutajaid.

21. Vormingud

Klassifikaator avaldatakse XML-põhises vormingus. Klassifikaatoriga koos avaldatakse selle dokumentatsioon, mis koosneb PDF vormingus seletuskirjast ning klassifikaatori esitusest Exceli ja OpenOffice'i tabelite kujul.

IV Klassifikaatori kasutamine

Lähtuvalt klassifikaatori eesmärgist tuleb klassifikaatori kasutamisel ja juurutamisel arvestada järgmist:

22. Dokumentidele juurdepääsupiirangute kehtestamisel lähtutakse klassifikaatorist ja seega ainult kehtivatest JPP alustest

Sarjale või dokumendile tohib juurdepääsupiirangu kehtestada ainult sellisel JPP alusel, mis on klassifikaatoris olemas ja mille kehtivus ei ole lõpetatud. Enne klassifikaatori kehtestamist loodud või saadud dokumentidele kehtestatud piiranguid ei muudeta, v.a juhul, kui selline dokument tuleb edastada teise asutusse.

Kui ilmneb, et klassifikaatoris puudub mõni õigusaktist tulenev JPP alus, peab asutuse pädev töötaja sellest teavitama Andmekaitse Inspektsiooni.

23. Klassifikaator on abivahend dokumentidele juurdepääsupiiranguid kehtestavatele töötajatele

Klassifikaatorit kasutatakse uue juurdepääsupiirangu kehtestamisel nii sarjale kui ka dokumendile.

Klassifikaatori juurutamisel dokumendihaldussüsteemis tuleb arvestada kasutajate vajadusega. Dokumendiga töötades peab olema võimalik klassifikaatorit kasutada dokumendihaldussüsteemist väljumata. Tavaliselt kasutatakse valiku hõlbustamiseks rippmenüüsid. Rippmenüüde puhul peavad kõik vajalikud väljad olema kasutajale nähtavad, et ta saaks neid otsuse kaalumisel kasutada. Sealjuures võib osa välja avaneda klõpsamisel (nt „vaata veel“). Loodud dokumendile piirangu kehtestamisel ei kuvata kasutajale JPP aluseid, mille kehtivus on lõppenud või ei ole veel alanud. Minimaalse kasutusmugavuse hulka kuulub ka rippmenüü lihtne sortimisvõimalus õigusakti järgi ning osa metaandmete (õigusakt ja säte ning lõpetav sündmus) automaatne täitumine valiku järel. Samuti ei kuvata kasutajatele piirangu kehtivuse kestust mitte ISO 8601 vormingus, vaid kasutajale arusaadaval kujul (nt 5 aastat, tähtajatu).

Kasutajasõbralikumad dokumendihaldussüsteemid pakuvad täiendavaid võimalusi – näiteks sortimine asutuses sageli kasutatavate JPP aluste järgi, harva kasutatavate aluste esitamine rühmitavate kirjade tasandil, kasutajale tema poolt viimati valitud JPP aluste pakkumine, aluse pakkumine õigusakti lühendi, sõnastuse osa vm sisestamisel otsinguaknasse, dokumendi vaates piirangu sõnastuse kuvamine lisaks õigusaktile ja sättele vm.

Dokumendiga töötaja peab meeles pidama, et klassifikaator on abivahend ega asenda piirangu alust sätestanud õigusakti tundmist ja konkreetse dokumendi sisuanalüüsi. Kui klassifikaatori tekst on vastuolus seadusega, tuleb lähtuda seadusest.

24. Juurdepääsupiirangu tähtaja määramist ja lõpetamist saab klassifikaatori abil automatiseerida

Kui klassifikaatorit kasutatakse abivahendina, määrab kasutaja juurdepääsupiirangu tähtpäeva selle abil, kuid manuaalselt. Klassifikaator annab aga ka võimaluse seda tööd automatiseerida.

Automatiseerituse aste oleneb dokumendihaldussüsteemist ja selle kasutajasõbralikkusest. Elementaarne võimalus on anda veateade, kui kasutaja sisestab lubatust hilisema kuupäeva. Süsteem saab ka automaatselt tähtpäeva pakkuda, jättes kasutajale õiguse seda muuta ja tähtaega lühendada.

Kui vajalikud andmed on süsteemis olemas, on automatiseerimist võimalik rakendada ka siis, kui juurdepääsupiirangu tähtaega tuleb arvutada isiku sünni- või surmaajast, või kui saabub sündmus, mis lõpetab juurdepääsupiirangu kehtivuse enne tähtpäeva saabumist.

Juurdepääsupiirangu kehtivust peab saama enne tähtpäeva saabumist lõpetada ka asutuse juhi või pädeva töötaja otsusel - näiteks kui piirang oli seatud valesi. Selliseid otsuseid ei saa automatiseerida ega lahendada klassifikaatori abil.

25. Dokumendivahetus DVK kaudu vähendab käsitsitööd ja vigu, kuna edastatakse JPP aluse masinloetav kood.

Dokumendivahetuskeskuse kaudu edastatakse dokumendid DVK „ümbrikus“ ehk kapslis, mis sisaldab registreerimiseks vajalikke metaandmeid. Enne klassifikaatori kehtestamist edastati JPP alus DVK kapslis vabatekstiväljas, dokumendi saatja dokumendihaldussüsteemi sisestatud kujul. Erinevates dokumendihaldussüsteemides ja asutustes olid kasutusel erinevad sisestusviisid, mistõttu teavet ei olnud sageli võimalik automaatselt dokumendi saaja dokumendihaldussüsteemi hõlmata. Klassifikaatori kehtestamise järel edastatakse piiranguga dokumendi puhul JPP aluse masinloetav kood ja (vajadusel) lõpetav sündmus. Lisaks edastatakse juurdepääsupiirangu kohta kehtestamise kuupäev, klassifikaatoriga kooskõlas määratud tähtpäev, teabevaldaja nimetus ja (vajadusel) juurdepääsupiirangu kehtetuks tunnistamise kuupäev. Kõik andmed saab dokumendi saaja dokumendihaldussüsteemi hõlmata ilma kasutajapoolse tegevuseta.

Kirjeldatud edastusviis toimib alates DVK kapsli versioonist 2.1. Kui kõigi DVK kasutajate süsteemides on kapsel 2.1 juurutatud, on edastatavaid andmeid võimalik valideerida nii DVKs kui ka saaja süsteemis.

26. Dokumentide andmed avalikes dokumendiregistris on ühtlasemad

Dokumendiregistri avalikus vaates juurdepääsupiirangutest kuvatav info muutub klassifikaatori juurutamisel ühetaolisemaks ja seega paremini mõistetavaks. Uue võimalusena saab kasutajatele kuvada ka JPP aluse sisu, et piirangu kehtestamise põhjus oleks arusaadav ka ilma õigusakti poole pöördumata.

V Klassifikaatori ajakohastamine

27. Uue versiooni koostamine

Klassifikaatorit ajakohastatakse uute versioonide koostamisega ja avaldamisega.

28. Klassifikaatoriga arvestamine õigusloomes

Et klassifikaator oleks ajakohane, tuleb sellega õigusloomes arvestada. Uute JPP aluste kehtestamisest või olemasolevate kehtetuks tunnistamisest peab õigusakti „omanik“ (s.o rakendusasutuseks olev ministeerium) või vajadusel Riigikogu Kantslei AKI t aegsasti teavitama. AKI-le saadetakse vastav eelnõu tutvumiseks kooskõlastusringi ajal ning teda hoitakse kursis asjaolude muutumisest menetluse käigus. AKI langetab otsuse uue JPP aluse lisamise või mittelisamise kohta klassifikaatorisse. Positiivse otsuse korral esitab AKI uue kirje sisu RIA-le ja MKMile, misjärel RIA teeb klassifikaatori failidesse muudatuse ning MKM laadib failid üles ja teavitab klassifikaatori kasutajaid RIHA kaudu.

Lisa 1

Näide: koodide andmine uutele kirjetele, kui klassifikaatorisse lisatakse JPP aluseid

KOOD	TASE	EMAKOOD	ÕIGUSAKTI LÜHEND	ÕIGUSAKTI SISENE VIIDE	
122	1		ÕKS		
123	2	122	ÕKS	§ 23 lg 8	
124	1		ÜTS		
125	2	124	ÜTS	§ 39 lg 6	
126	2	5	AvTS	§ XX lg X p X	Näide 1 - uus piirang lisatakse klassifikaatoris olevasse seadusse
127	1		XXX		Näide 2 - uus piirang lisatakse seadusse, mida klassifikaatoris ei ole
128	2	127	XXX	§ XX lg X p X	Näide 2a - uus piirang lisatakse seadusse, mida klassifikaatoris ei ole